

„A pénz üres érték”

Interjú *Dasho Karma Urával*,
a bhutáni „bruttó nemzeti boldogság” őrével

Igen tisztelt Dasho, mi a különbség a „bruttó nemzeti boldogság” és a „bruttó nemzeti össztermék” között?

A bruttó nemzeti össztermékben együttesen tartják számon az áruk és szolgáltatások előállítását és eladását. Az eredményt összevetik az előző évvel, s ha emelkedés van, az a jólét növekedésének számít. Jóllehet az árukkal és szolgáltatásokkal való ellátottság is jele a jólétnek, de távolról sem az egyetlen jele. A bruttó nemzeti boldogság felöleli a jólétnek azokat a vonatkozásait is, amelyeket nem lehet pénzben mérni.

Például melyeket?

Az emberek jó pszichikai közérzetéről van szó, arról a kérdéstről, vajon bizalmas, érzelmileg támogató kapcsolatokban élnek-e. Továbbá arról, hogy szabadon hozzájárulhatnak-e az egészséghez és a neveléshez, a lakáshoz, kultúránk megőrzéséhez és az ökológiai sokféleség védelméhez.

Önök abból indulnak ki, hogy a több áru és szolgáltatás nem teszi automatikusan boldogabbá az embereket.

Lehet, hogy egy társadalom többet termel és fogyaszt, az emberi kapcsolatok mégis egyre nehezebbekké válnak, a pszichikai megterhelés növekszik. A fokozottabb termelés tönkretelheti a környezetet. Az áruk és szolgáltatások mennyiségének növekedése ellenére csökkenhet az emberi élet és a természet minősége.

Az anyagi gazdagság fokozódása nem igazi mérce az Önök szemében?

Valami pénzre, kicsi vagyona szükség van, de csak olyan mértékben, hogy hozzásegítsen a szükséghelyzet elkerüléséhez, és lehetővé tegye az emberek számára, hogy tartalmas életet éljenek, és elkerüljék azokat a túlzott elvárásokat, amelyek ártnak igazi boldogságuknak. Egyre több pénzt főlhalmozni azonban üres érték, ha mindig csak erre összpontosítunk, és közben nemigen marad tere a szabadságnak és a boldogságnak. A boldogság fontosabb számunkra, mint a gazdagság.

A javak és szolgáltatások forgalmát ki lehet számítani. De hogyan mériük Önök az emberek pszichikai jó közérzetét, vagy azt, hogy az emberi kapcsolatok működnek-e?

Világos, hogy az életminőséget nem lehet olyan könnyen mérni, mint az előállított és megfizetett javak és szolgáltatások mennyiségét. Am kifejlesztettünk módszereket, és folyamatosan javítjuk őket. Összesen 72 mutatónk van, amelyekkel ellenőrizzük, hogy nőtt-e a bruttó nemzeti boldogság. Továbbá minden évben átfogó közvélemény-kutatást végzünk az emberek között. Érdeklődünk szükségleteik, kívánságaik, félelmeik, érzéseik iránt, az iránt, mennyire érzik beágyazva magukat a közösségekbe, és hogy lehetőségük van-e idejük kiegyensúlyozott felhasználására, például medítálásra. E felmérések eredményeit aztán összehasonlítjuk az előző éveikkel, és mindenki számára hozzáférhetővé tesszük. Ezenfelül ellenőrizzük, hogy a politikai célok megvalósulnak-e.

Mi áll a bhutáni fejlődés „követel-oldalán”?

Formálisan tekintve egy bhutáni ember jelenleg 43-at élvez az ideális 72 tényezőből. Konkrétan: nagy haladást értünk el az egészségügy és az oktatás területén. Ezek ingyenes szolgáltatások, és az államháztartás 25%-át teszik ki. Az iskolaköteles korú gyerekek 95%-a jár iskolába. Ezáltal növekedett a társadalmi mozgékonyaság: a szegényebb rétegekből is fel tudnak emelkedni az elitbe. Egyidejűleg a legtöbb bhutáni biztonságot élvez a ház- és földtulajdoni illetően, mert ezeket támogatja a kormányzat. Ami az egészséget illeti, Bhután az első olyan ország a vi-

lágban, ahol tilos a dohányzás. A táplálkozásban a helyi biogazdálkodás uralkodik. Ökológiai szempontból is jó helyen állunk. Államunk területének kerekén 72%-át borítja erdő, és ezeket védjük is. Megpróbáljuk fenntartani a fajok sokféleségét. Áramszolgáltatásunk vízi erőműveken nyugszik, és pozitív a széndioxid-mérlegünk: erdeink révén több üvegházhatást kiváltó gázt nyelünk el, mint amennyit kibocsátunk.

Milyen fejlemények nyugtalanítják Önt?

Legújabb körkérdéseink nyomán megerősödött az a gyanunk, hogy a jó pszichikai közérzet vidéken erősebb, mint a városokban, noha a városok jobban el vannak látva fogyasztási javakkal. Más problémák is erősödtek. Társadalmunkban magas az alkoholfogyasztás szintje. Továbbá a bhutániaknak rossz szokásaik vannak a szemét eltakarításával kapcsolatban, és kevésbé kritikusan bánnak a káros vegyi anyagokkal.

Hozott-e a kormány intézkedéseket e fejlemények ellen?

Létezik egy program a vidéki régiók megerősítésére. A kormány 2020-ig minden vidéki háztartást el akar látni árammal, utakkal és mobiltelefonnal. Ami a személyes életvezetést illeti, a kormány csak tanácsokat adhat. Például azt tanácsolja minden bhutáninak, hogy naponta három kilométert gyalogoljon. Egyidejűleg folyamatosan ellenőrzi a kormány, hogy kell-e újabb keretfeltételeket teremteni.

Például milyeneket?

A turistautak létrehozásától addig a kérdésig, kell-e rövidíteni a munkaidőt ahhoz, hogy az emberek kiegyensúlyozottan tölthessék el az idejüket.

Mennyiben nyugszik a bruttó nemzeti boldogság a szilárdan meggyökeresett buddhizmuson?

A buddhista gyakorlatok alkotják a bhutáni kultúra egyik sarokkövét. A buddhizmus azt mondja, úgy szabadulhatunk meg a szenvedéstől, hogy etikailag derekasan cselekszünk. A szülői ház és az iskola ezt a szemléletet közvetíti, és folytonosan ébren is tartja hagyományos ünnepek és előadások révén. Sok bhutáni gyakorolja a meditációt. Hogy mennyire eleven a buddhizmus, mutatja az emberek áramlása a kolostorokba.

Nem veszélyezteti-e a bruttó nemzeti boldogság koncepcióját a globális konkurencia, amely alól Bhután sem vonhatja ki magát?

Veszélyek léteznek. Az olcsó termékek olykor kiszorítják saját áruinkat, és háttérbe szorítják saját identitásunkat. A fogyasztás és a kapitalizmus fenyegeti a mértékletesség etikáját. Bhutánban is vannak olyan elitek, amelyek a növekedésre építenek, például a turizmusban. És némely technokrata tervezők keveset tudnak a kultúráról és a hitről, arról többet a tőzsdeárfolyamokról.

Milyenek a bruttó nemzeti boldogság kilátásai Bhutánban?

A Nyugat technikai újításait és haladását össze kell kapcsolnunk az anyagi és a spirituális fejlődés egészséges ösvényével, amelynek Bhutánban megvannak az alapjai. A bölcs és boldog emberekben reménykedem, nem a könnyörtelen egoistákban.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2011/12

Dasho Karma Ura a Centre for Bhutan Studies [Bhutáni Tanulmányi Központ] elnöke, Oxfordban és Edinburghban tanult közgazdaságtant, hazájának vezető értelmiségije. (A „Dasho” jelentése: „a legjobb”; bárki megkaphatja a saját körében, ha kiérdemli.)